

Oorkonden en Mededelingen

HET ZEGEL VAN FRANÇOIS VAN NIEUWENHUISE, SCHEPEN VAN BRUGGE IN DE XVIde EEUW

Wij weten hoe wantrouwig wij hoeven te staan tegenover de meeste van de vroeger uitgegeven, niet wetenschappelijke of romantisch getinte werken over familiegeschiedenis of heraldiek.

Sommige auteurs opperden te veel documentatie en raakten erin verstrikt; andere wilden te veel aanpakken en leverden geen degelijk werk; nog andere vergenoegden zich met slaafs af te schrijven wat in vroeger publicaties was verschenen.

Het is wellicht dit laatste geval dat aan de grond ligt van de vele werken waarin aan François van Nieuwenhuise, schepen van Brugge tijdens de godsdienstberoerten van de tweede helft der XVIde eeuw, verkeerdelijk als wapen wordt toegeschreven: gevierendeeld, 1 en 4 een ramskop van zilver op azuren veld; 2 en 3 een hertekop van keel op gouden veld. Vergissing die lichtzinnig door verscheidene auteurs in hun werken opgenomen werd zonder dat zij zich in het minst bekommerden om de juistheid van wat zij voordroegen.

Nergens, bij ons wete, heeft François van Nieuwenhuise een gevierendeeld wapen gebruikt. Als schepen van Brugge zegelde hij oorkonden met zijn familiewapen: een ossekop van goud op azuren veld. Helmkleed en wrong van azuur en goud. Helmtéken: twee ossehoorns van goud.

Wat mag dan aanleiding gegeven hebben tot deze vergissing en wàr is de oorsprong van deze te vinden?

De oorsprong ligt wellicht in het XVIIIde-eeuwse hs. van Pieter Le Doulx: «Wetten der Stadt Brugghe» dat onder nr. 445 in de stadsbibliotheek van Brugge berust. Van f° 173 tot 195 (2de deel) vindt men de «Index der waepens van d'heeren wethouders der Stadt van Brugghe». Op f° 187 is een gevierendeeld wapen afgebeeld: op 1 en 4 een

(rams-?) kop van zilver op azuren veld; op 2 en 3 een heretekop van keel op gouden veld. Daarnevens staat de vermelding «van Nieuwenhuysse 1564».

F. van Dycke in zijn «Recueil Héraldique» (Brugge 1851) vermeldt, wat de familie van Nieuwenhuysse betreft, op blz. 308, nr. 274, «François van Nieuwenhuysse, échevin de la ville de Bruges en 1564, porta écartelé, au 1 et 4 d'azur à une rencontre de bélier d'argent; au 2 et 3 d'or à une rencontre de cerf de gueules». Le Doulx geeft alleenlijk de afbeelding; bij van Dycke vinden wij nu de beschrijving. Maar blijkbaar heeft deze laatste zich geen de minste inspanning gegeven en zich vergenoegd met de gegevens bij Le Doulx gevonden. Inderdaad, hij schrijft: «...huysse» zoals bij Le Doulx alswanneer de oorspronkelijke stukken van de XVIde eeuw nog «...huuse» spellen. «...échevin en 1564» zegt van Dycke omdat Le Doulx dit jaartal nevens de afbeelding van het wapen vermeldt. Immers, niet alleenlijk in 1564, maar ook in ander jaren is François van Nieuwenhuysse schepen van Brugge geweest. In de beschrijving van het wapen zegt van Dycke: «...rencontre de bélier», inderdaad, de kop door Le Doulx getekend gelijkt op een ramskop.

Baron Jean Bethune in zijn werk «Méreaux des Familles Brugeoises» (Bruges 1890) beschrijft op blz. 444 onder nr. 175 de legpenning van Jan van Nieuwenhuysse, overleden in 1665. In een nota zegt hij: «Le Recueil Héraldique de van Dycke dit que François van Nieuwenhuysse échevin de Bruges en 1564 porta écartelé...» maar zonder verder commentaar.

Slechter is het echter gesteld bij Rob. Coppieters 't Walant in zijn werk «Notices Généalogiques et Historiques sur quelques familles en Flandre Occidentale» (Desclée, De Brouwer & Cie. Bruges, 1946, blz. 390). Niet alleen kent hij geen ander dan dit verkeerde gevierendeeld wapen, maar op de koop toe aarzelt hij niet dit laatste aan de tak der familie van Nieuwenhuysse, die hij in zijn werk behandelt, toe te schrijven. Eigenaardig toch welke aantrekkingskracht sommige verkeerde stellingen bezitten en welke taaie weerstand zij bieden.

En nu de vraag, wat mag, bij Le Doulx, aanleiding tot deze vergissing gegeven hebben?

Bij ontstentenis van aanduiding van bronnen zijn wij volledig op veronderstellingen aangewezen.

De hertekop van keel op gouden veld is kennelijk het wapen van de familie de Cerf. Welnu, een broeder van onze schepen: Georges van Nieuwenhuuse, huwde Marie de Cerf en dit gezin had zelfs een zeer talrijk nageslacht. Daar de familie de Cerf hoog in aanzien stond, is het niet te verwonderen dat de nazaten van Georges van Nieuwenhuuse en Marie de Cerf graag aan deze huwelijksband herinnerden; en dat hebben zij herhaalde malen gedaan met in kwartierwapens op obiits of grafzerken, hun eigen wapen (de ossekop van goud natuurlijk en niet een ramskop van zilver die nergens te vinden is) met dit van de familie de Cerf te vierendelen. Nooit nochtans hebben zij dit gevierendeeld wapen gevoerd. Daarvan getuigen al de ons gekende herinneringen aan de afstammelingen van Georges van Nieuwenhuuse en Marie de Cerf; op alle prijkt hun volle wapen. Daar zijn onderander de grafzerken van Jan van Nieuwenhuuse overleden in 1665 en van zijn zoon Jan-Baptiste, beide in St.-Salvatorskerk te Brugge begraven. De legpenning vervaardigd bij het overlijden van voornoemde Jan, echtgenoot van Marie van der Woude, penning waarvan de matrice bewaard is gebleven. De verschillende oorkonden gezegeld door Cornelis van Nieuwenhuuse, schepen van het Vrye e.z.m.

In de St.-Salvatorskerk te Brugge kan Le Doulx obiits en grafzerken der familie Rapaert gezien hebben waarop, tussen de kwartieren, het gevierendeeld kwartier van Nieuwenhuuse-de Cerf voorkomt. Het zal wel geen obiit geweest zijn want dàar is op 1 en 4 de ossekop zichtbaar van goud. Le Doulx zal model genomen hebben op een grafzerk; de ossekop is er minder goed te herkennen en van kleuraanduiding kan er geen spraak zijn. Ik zie geen ander oorzaak die tot deze hier besproken wapenvergissing aanleiding zou kunnen gegeven hebben.

Er blijft nu nog een positief bewijs te leveren van het wapen dat François van Nieuwenhuuse gevoerd heeft.

Jarenlang zocht ik naar een doorslaggevend bewijs, nl. een oorkonde die François van Nieuwenhuuse, in zijn hoedanigheid van schepen van Brugge zou gezegeld hebben. Eindelijk gelukte het mij; in het Rijksarchief te Brugge vond ik een goed bewaarde oorkonde (blauw nummer 9782). Het zegel van François van Nieuwenhuuse (zie figuur) kon klaarder geweest zijn maar is duidelijk genoeg

om er het volle wapen met de ossekop alsook de bijkomende versieringen ontgensprekelijk in te herkennen.

Gezien de betrouwbaarheid waarvan werken als dit van van Dycke heden ten dage nog genieten en de vele speurders die nog regelmatig deze werken raadplegen, vond ik het nuttig deze terechzetting te laten verschijnen.

G. VAN NIEUWENHUYSE

Zegel van François van Nieuwenhuuse.

Rijksarchief, Brugge, bl. nr. 9782.